

XXXII. OTDK

Testnevelési és Sporttudományi Szekció

*Sportolók vallási attitűd vizsgálata a
sporttevékenységhez való viszonyulás, a
pozitív pszichológia, és az érett személyiség
vonatkozásában*

OTDK dolgozat

Készítette:

Olasz Csaba

2015

BEVEZETÉS

Különböző tudósításokon, sajtóorgánumokon keresztül hallhatunk olyan sporteseményekről, melyek vallási indíttatásúak, vagy olyan sportlétesítményekről, melyek egyházi fenntartásban vannak, de nem ritka, hogy közismert sportolók nyilatkoznak hitükről, vagy nyilvánosan vallási jelképeket használnak sportversenyeken. A teljesség igénye nélkül néhány példa e sportolók közül: az Aranycsapat legendás csatára, Puskás Ferenc vagy a nemrég elhunyt kapusa, Grosics Gyula, akinek nevét a Szeged-Csanádi Egyházmegye Katolikus Labdarúgó Akadémiája viseli Gyulán. A magyar öttusa legenda, Balczó András, aki Istentől kapott küldetésnek érzi egész sportpályafutását. Aktív sportolóink körében is ismeretesekek vallásukat gyakorló sportolók, gondolok itt Gera Zoltán labdarúgó, Gondos Flóra műugró vagy Gyurta Dániel úszóra. Közismert külföldi sportolók körében ugyancsak tudunk hitüket hirdető játékosokról, így Kaká, Tim Tebov, Lewandowski, Jeremy Lin, Usain Bolt, vagy a filmekből jól ismert baptista hitű Chuck Norris. A legendák között megemlíthetjük Mohamed Ali muszlim ökölvívó nevét is. Ezek után felmerül a kérdés, hogy a vallásos hit és a sport között milyen kapcsolat leledzik?

Jelentős események a vallás és sport vonatkozásában

Az ókori olimpiák Zeusz isten tiszteletére szervezett vallási ünnepek voltak. A kezdetben egy, majd háromnapos eseményen legalább száz ökröt áldoztak fel Zeusz tiszteletére. Az újkori olimpiai játékok kezdeményezője, Pierre de Coubertin báró kiváló barátja volt Henri Didon domonkos szerzetes pap. Az ő kezdeményezésére 1912-ben Stockholmban egy zsoltár és egy rövid svéd és angol nyelvű ima hangzott el a megnyitó ünnepségen. Egészen 1980-ig a rendező ország hivatalosan egy három perces imát tervezhetett az ünnepély forgatókönyvébe. A nyitó ünnepség a mai napig nem nélkülözi a vallási elemeket, hiszen jelen van a körmenetekhez hasonló zászlós felvonulás vagy az olimpiai láng fellobbantása, de a közös eskütétel is erről tanúskodik (1).

További értékes kapcsolat fellelhető a sport és vallás gyakorlatában az egyházi iskolák sportéletében. Nem véletlen, hogy az egyházi iskolák tantervében a testnevelés oktatása eltér az állami intézményekétől. Fontos hangsúlyt kap, hogy a testi egészség Istentől kapott adomány, melynek megőrzése és ápolása lényeges rendeltetés. Ennek okán a szegedi piaristák megalkották a sport tízparancsolatát. 1993-ban jött létre a Katolikus Iskolák Diák Sportszövetsége, melynek célja, hogy szervezett keretek között rendezzenek sportversenyeket

a katolikus intézmények diákjainak. Ezek keretében változó helyszíneken évente megrendezik a KIDS KUPÁT. Mottójuk: „Győzni, de nem mindenáron!” (2).

Ismeretes az is, hogy Brazíliában a nyomorúságos körülmények között az embereknek két dolog jelent vigaszt: a vallás és a labdarúgás. Ezt ötvözi az „Atletas de Cristo” (Krisztus Sportolói szervezet), amely a brazil gyermekeknek segít kikerülni a nyomorból. Általuk kezdte pályafutását a világ legjobb középpályásaként számon tartott Kaká is (3).

Kiemelkedő jelentőségű sportesemény a zsidóság számára a Maccabi játékok, amit „Zsidó Olimpának” is neveznek. A világversenyek közül a negyedikként tartják számon. Kizárólag zsidó származású versenyzők mérettethetik meg magukat a neves versenyen, amit Izraelben rendeznek meg négyévente az olimpiát követő esztendőben. 1932-ben rendezték meg az első versenyt Tel-Avivban (4).

A nemrégiben szentté avatott katolikus egyházfő, Szent II. János Pál pápa kinyilvánította, hogy az Egyháznak szüksége van a sportra, és a sportnak is szüksége van az Egyházra. Nézetei hatására 2004-ben létrejött a Laikusok Pápai Tanácsán belül az „Egyház és sport” szekció (5).

Ferenc pápa kezdeményezésére jött létre a „Meccs a békéért” elnevezésű futball rendezvény, ahol futball-legendák csaptak össze 2014. szeptember 1-én a Római Olimpiai Stadionban. Az esemény főszervezője Javier Zanetti volt, az Internazionale csapat egykori kiváló játékosa. A szentatya azt a célt fogalmazta meg, hogy a rendezvénnyel hangot ad annak, hogy ellenzi a vallási alapokon indított háborúkat, és a Föld minden népének békét szeretne. A katolikus egyházfő a béke jelképének nevezte a különböző vallású játékosok barátságos mérkőzését, hiszen ezen az estén katolikus, buddhista, zsidó, és ortodox származású labdarúgók léptek pályára. A teljesség igénye nélkül néhány játékos közülük: Del Piero, Valderamma, Maradona, Baggio, Buffon (Rátkai 2014: 5).

Már több mint százhusz éve szólnak a tudósítások az észak-írországi drámáról, a protestáns Rangers és a katolikus Celtik labdarúgócsapatok ellentétéről. Évente négyszer mérkőznek meg, és ilyenkor Glasgowból ostromlott város lesz, és összecsapásaiknak halálos áldozataik is vannak. A rendőröknek egész negyedeket kell lezárniuk, hogy a vallásháború résztvevői ne találkozzanak egymással. Az ellentét valódi okát nagyon nehéz megállapítani, a vallási ellentét háttérében az is állhat, hogy a Rangers szurkolói elkötelezett brit pártiak, a Celtik pedig erősen ír nemzeti érzelműek (6).

A szent megnyilvánulása a sportéletben

Mircea Eliade, román vallástörténész kutatta, hogy miként jelennek meg az ember életében a vallásokhoz kötődő megnyilatkozások. *A szent és profán* című munkájában nagyszerűen vázolja fel, hogy egy istenhívő embernek hogyan változik meg a tér, idő, kozmosz fogalma. Alkotása világszerte a hittudományokkal foglalkozó intézmények alapműve. Sport vonatkozásában szemlélve általa könnyebben megérthető, hogy egy vallását aktívan gyakorló sportoló hogyan tud mély belső nyugalomra szert tenni. Érthetővé teszi, hogy egy sportverseny előtt miként tudja felgyülemlett energiáit a lehető legpozitívabb irányba terelni, és általában győzelemről és veszteségről alkotott elképzelések miként térnek el nem hívő társaikétól. Magyarázatot ad, hogy miért repülnek fel időnként olyan hírek, hogy muzulmán, keresztény, zsidó sportolók nem állnak rajthoz, tatamira, pályára.

A vallásokról általánosan elmondható, hogy rengeteg megnyilatkozás, kinyilatkoztatás található bennük, például Allah megnyilvánulásai Mohamednek, illetve a Szentlélek által ihletett Szentírás a keresztényeknél. Ez a jelenség a hierophánia (görög hierosz - szent; phainomai - megmutatkozni). Alacsonyabb rendű hierophánia, amikor a szent primitív vallásoknál egy kőben-fában jelenik meg, magasabb rendű hierophánia Isten Jézus Krisztusban való megtestesülése. Ezek a nem a világunkhoz tartozó „természetfeletti” valóságok olyan tárgyakban nyilvánulnak meg, amelyek „természetes” profán világunknak a részei (Eliade, 2009: 7-8).

Egy laikus ember számára szokatlan lehet, hogy egy sportoló a nyakában lévő feszületét csókolgatja. Ezt nem mint egy nyakláncot tiszteli, hanem mint hierophániát, mert olyan mutatkozik meg benne, ami már nem a nyaklánc, hanem a „szent”, az „egészen más”.

A vallásos embernek a tér nem homogén, mert törések és szakadások vannak benne, amelyek minőségükben különböznek a többitől. Léteznek „erővel feltöltött” hatalmas jelentőséggel bíró terek és nem szent, szilárdság nélküli terek, úgynevezett „formátlan” terek. A tér inhomogenitását a vallásos ember úgy éli meg, mint szent, vagyis egyedül valóságosan létező tér és minden egyéb közötti ellentétet, ami mint formátlan tágasság veszi körül (Eliade, 2009: 15- 16).

Közvetítések során hányszor szemtanúi lehetünk, amint atléták a földre térdelve az ég felé mutatnak. A hálaadás e perceiben megszűnik a tér profán mivolta, és szent térré alakul, ahol csak a Teremtő és a teremtet marad. A kamerák, a szurkolók örömujjongása kiszorul.

A vallásos ember életében a térhez hasonlóan az idő sem homogén és nem is állandó. Vannak szent időintervallumok, ezek az ünnepek ideje, másrészt a profán idő, amelyben a vallási jelentőség nélküli események zajlanak (Eliade, 2009: 61).

A keresztény sportolókat köti a 3. parancs, miszerint „Az Úr napját szenteld meg!”. A sporttörténelem derék atlétája, Erik Liddell, evangélikus prédikátor az 1924-es párizsi olimpián nem volt hajlandó elindulni vasárnap a 100 m-es síkfutás előfutámban, még az angol király kérésére sem, ezért diszkvalifikálni kellett. Egy másik napon indították 400 m-en, ahol aranyérmes lett. Ő a Tűzszekerek című 1981-es film ihletője (7).

A vallás pszichológiája

Carl Gustav Jung, ideggyógyász pszichológiájában a vallás központi szerepet kap. Tizenkilenc évesen az ifjú analitikust megragadta Erasmus gondolata: „*Vocatus atque non vocatus Deus aderit.*”, magyarul: „*Isten jelen van, akár hívva, akár hívatlanul.*” Ezt választja könyveinek jelmondatául, valamint ezt írja háza bejárata fölé is.

Nézete szerint helytelen mindent a szexuális ösztönre levezetni. Az ember szükségleteit ennél egy tágabb fogalom, az ösztönkomplexus, energiaforrás tudja megmagyarázni, amit libidónak vagy pszichikus energiának nevez. Értelmezésében a lelki betegségek oka nem az, hogy valaki nem tudta szexualitását kielégíteni, hanem a felgyülemlett energiát nem tudta megfelelően kifejezésre juttatni, s így egy alacsonyabb szintre esett vissza. Ám az energia keresi a kiutat, és olyan képekben nyilvánul meg, amelyek felsőbb szinten vannak, de az alacsonyabb szintállapotot tükrözik vissza. Szerinte az egyén életében felhalmozódott tudatalatti csak vékony réteghez hasonlítható.

Teóriája szerint azért használunk szimbólumokat, mert a valóság kimeríthetetlen, de valamiképpen mégis közölni akarjuk. A szimbólum tartalma gazdagabb, mint puszta jelé vagy szóé. Nagymértékben a kollektív tudattalan működik bennünk, amelyek álmokképek formájában időnként fel-feltörnek. Pácienseinél megfigyelte, hogy álmaikban megjelennek olyan elemek, amikről korábban nem is láttak és nem is hallottak róla. Arra következtetett, hogy minden ember mélyén ősi szimbólumok rejtőznek, és időbe kerül, míg előjönnek. Különös erővel törnek fel az álom idején, művészeti alkotásokban, normális és beteges fantáziaképekben. A kollektív öntudat hozzátartozik önmagunkhoz, a *Selbsthez*. A *Selbst* szimbóluma a mandala, a teljességet kifejező kör négy gerezdejével. A mandala indiai vallásokban vallásos tapasztalatot fejez ki. Jung pácienseinél hasonló rajzokat talált, és minél közelebb álltak önmaguk megvalósításához, a gyógyuláshoz, annál teljesebb mandalákat

rajzoltak. Felfogása szerint főként a vallásos szimbólumok azok, amelyek túlmutatnak a pusztán gyerekes múlton, és az emberi látóhatárt kinyithatják a „Láthatatlan” felé.

Fontosnak tartja, hogy az ember ne mást istenítsen pl. egy tárgyat, eszmét, szexualitást, valamit. Látásmódja szerint Freud a szexualitást mint egy bálványt tett meg az ember középpontjának. Ha az ember megtalálta a helyes utat, akkor a mandalájában Istent juttatja kifejezésre, és Selbs-jében kiteljesedik. Aki önmagára vagy más bálványképre vonatkoztatja, annak az a más lesz az istene. Ezért van annyi kábítószer, és egyéb káros szenvedélyt élvező ember, aki sehogyan sem találja meg helyét a világban. Tehát a végső erők kitörése végzetes lehet, mert lehet az „jótekonny” és „eltipró” hatalom egyaránt. A vallások lehetővé teszik a kirobbanás mérséklését. *„Betegeim közül, akik a 35. életévükön túljutottak, egyet sem találtam, akinél a fő probléma ne a vallásos magatartás lett volna. Végső fokon mind azért lettek betegek, mert elvesztették azt, amit az élő vallások minden időben megadtak a hívőknek. Egy sem gyógyult meg igazán, amíg újra rá nem találtak a vallásra.....”*(SZHF, 1995: 23- 27).

Szakirodalmi áttekintés a sport és vallás kontaktusáról

Dr. Balogh László az „Áttörés szükségessége a mentális fejlesztés területén- Mentális fejlesztés, mint kulcs” című előadása azt a tényt tárja fel, hogy a magyar sportéletben fellépő számos kudarcnak a hátterében a mentális egészség hiánya áll fenn. Ennek keretében egy országos roadshow indult a magyar sport mentális fejlesztése érdekében, melynek egyik jelentős pontjaként a vallást jelölte meg (Balogh, 2011:6).

László Péter szociológus az Erdélyi Unitárius Egyház Keresztény Magvető című folyóiratában a „Labdarúgás és vallás. Néhány elméleti szempont” címmel keresi a kapcsolatot a népszerű csapatsport és a vallás között. Tanulmányában kifejti, hogy napjaink futballja, mint rítus világképet fejez ki, mivel gyakorlata számos olyan elemet tartalmaz, ami a vallási rítushoz mérhető, mint például fohászkodások, ismétlődő viselkedések, szakosodott testületek, szigorú szabályok (László, 2014: 49- 64).

Győrfi János történész, kézilabda szakedző „Tradicionizmus és modernizmus lehetséges sportvonatkozásai” című tanulmányában a sport és szakralitás kapcsolatát vizsgálja, a társadalomban végbemenő válságjelenségek tükrében (5).

Azt lehet mondani, hogy bár részlegesen érintik hazai és külföldi tanulmányok a sport és vallás kapcsolatának kérdését, de átfogó értekezés egyelőre nem született e témában, különösen a sportolókban kifejtett lélektani hatásaira vonatkozóan.

CÉLKITÚZÉS

Annak felismerése, hogy a sport és vallás tényleges háttéréről számos információ hiányos, vagy még feltáratlan, arra ösztökélt, hogy vizsgálatommal egy új szemszögből közelíthessem meg a téma kutatását. Egy sportoló számára mentális szempontból nem mindegy, mi irányítja munkavégzését. A sikerbe és az anyagi dolgok hajhászásába könnyen bele lehet bukni, ám az egészség megőrzése szempontjából teljesen más, ha belülről jövő késztetés is jelen van teljesítményében. Egy sportág eredményes művelése érett személyiséget feltételez, hiszen a napi többszöri edzés és a számos lemondás, amit a teljesítmény növelése érdekében szükséges, megköveteli ezt. A versenyhelyzetek, elvárások, kudarcok a sportolót nagyon megerőltetik. Ahhoz, hogy a sporttevékenységüket a külső nyomás ellenére is élvezhessék, feltétlenül szükségük van a pozitív pszichológiára, vagyis a gondolkodásuk tudat feletti irányítására. Nagy kérdés számomra, hogy a vallás gyakorlása adhat-e valami plusz lendületet a sportoló életébe, valami olyat, ami nincs benne nem vallásos sporttársa életében? Továbbá, hogy ez a plusz megmutatkozik-e a vallásos sportoló személyiségében, ami akár a teljesítményét is befolyásolja? Valamint, ha létezik ez a plusz, mérhető adatokban kimutatható-e, vagy rejtetten, misztikusan létezik a sportolóban, mint számos elem a vallásokban. Ezek alapján a következő kutatási kérdéseket és hipotéziseket alkottam.

Kutatási kérdések:

1. A *hitüket aktívan megélő sportolók* és a *nem vallásos sportolók* **sportteljesítményhez való hozzáállása** között van-e különbség?
2. A *hitüket aktívan megélő sportolók* körében a **pozitív pszichológia** erősebben működik-e egy *nem vallásos sportolónál*?
3. A *hitüket aktívan megélő sportolók* és a *nem vallásos sportolók* **személyiségének érettsége** között van-e különbség?

Hipotézisek:

1. A *hitüket aktívan megélő sportolók* és a *nem vallásos sportolók* **sportteljesítményhez való viszonyulásuk között nincs különbség.**
2. A *hitüket aktívan megélő sportolók* **körében a pozitív pszichológia fokozottabban megjelenik,** mint egy *nem vallásos sportolónál*.

3. A hitüket aktívan megélő sportolók **személyisége érettebb**, mint a nem vallásos sportolóké.

ANYAGOK ÉS MÓDSZER

Mivel határozottan vallási szempontból még nem végeztek személyiségi vizsgálatot sportolókon, ezért a kérdőív személyiségtesztek (BFQ, EPQ) tanulmányozása után kifejezetten a kutatási témához igazítva került szerkesztés alá. A kérdések érthetőségére, helyességére, a válaszlehetőségek számának meghatározására, és a kérdések egymásutániségára vonatkozóan szociológus segítségét kértem. A kérdések száma összesen 59 db. (1. melléklet).

A kérdőívet Google Driveban szerkesztettem, és online teszt formájában továbbítottam a tesztalanyok felé. A tesztet személyes ismerőseimen keresztül, illetve a Testnevelési Egyetem-, PTE Sporttudományi és Testnevelési Intézet-, NYME Sporttudományi Intézet-, SZTE Testnevelési és Sporttudományi Intézet hallgatóinak felkérésével jutott el a megkérdezett sportolókhoz. A kérdőívvel elért sportolók becsült értéke 1200 fő, és ebből a tesztet kitöltők száma 163 fő (13, 58 %), ebből 96 férfi (59%) és 67 nő (41%). A tesztet kitöltők között 40 fő (25%) hivatásos 123 fő (75%) pedig amatőr szinten végzi sporttevékenységét.

A beérkezett válaszokat SPSS statisztikai programban elemeztem. A sportolókat „vallásos” és „nem vallásos” kategóriába soroltam. A vallásos kategóriába való soroláshoz kritériumokat állítottam fel, amik a vallásos hit gyakorlására vonatkoztak. Ezek a következők:

I. kritérium:

naponta/ napi többször imádkozik + hetente legalább egyszer vallási szertartáson vesz részt
→ **automatikusan „vallásos” kategória**

II. kritérium:

naponta/napi többször imádkozik, ám nem vesz részt legalább hetente vallási szertartáson

további kérdések elemzése:

- *Hiszel abban, hogy ezt a világot "Valaki" megteremtette?*
- *Hiszel abban, hogy te nem "véletlen" folytán születted ebbe a világba, hanem életednek fontos célja van?*
- *Hiszel abban, hogy "Valaki" kísér téged utadon?*
- *Mindennapjaidban fontosnak tartod hited megélését?*

- *Fontosnak tartod lelked ápolását?*
- *Mi jut eszedbe Isten nevének hallatán?*

„vallásos” vagy „nem vallásos” kategória

(kérdésekre adott válaszok és személyes megjegyzések elemzése alapján)

Értelemszerűen minden kritériumon kívül eső sportolót **„nem vallásos”** kategóriába gyűjtöttem. Ezek alapján 41 fő (24%) hitét aktívan gyakorló, és 122 fő (76%) nem vallásos, vagy hitét nem gyakorló sportolót különítettem el.

Minden egyes hipotézishez kérdéseket rendeltem a kérdőív második (fő) részéből, amit az SPSS- ben keresztábrában (crosstabulation) analizáltam, összehasonlítva a két kategóriát.

EREDMÉNYEK ÉS MEGBESZÉLÉS

1. eredmény: A sportolók motivációi tartalmukban eltérnek a hétköznapi emberekéitől, de minőségükben nem. Egy sportolót a sporttevékenység élvezete, a siker, pénz, elismerés, a versenyzés öröme hajtja. Ha a sportoló motivációja sokrétű, hol az egyik, hol pedig a másik kerül előtérbe. A végeredmény szempontjából a szurkolónak mindegy, mi ösztönözte kedvenc sportolóját, legyen az pénzjutalom vagy az érte felcsendülő himnusz vagy Istentől kapott tehetségének kinyilvánítása. Pszichés szempontból viszont nem mindegy, hogy közben élvezi-e sporttevékenységét vagy csak a megélhetés mozgatja. Hatékonyabb, tartósabb és a mentális egészség nézetéből kedvezőbb, ha egy belső igény is jelen van az élsportolói munkavégzésben (Csepregi 2013: 84- 85).

„A sportteljesítmény az az összegző és kiegyenlítési lehetőséget tartalmazó és/vagy anyagi értéket hordozó mozgásos eredmény, amelyet túlnyomó részt öröklött tulajdonságok, kisebb részt a környezet (edzés) hatásai határozzák meg. Pedagógiai és pszichológiai módszereknek az eredményeként versenyeken és mérkőzéseken érhető el.” (Nádori, 1991. 41. o.)

Egy kérdőív segítségével nem mérhető a sportoló teljesítménye, ám annál inkább, hogy ő milyen érzésekkel viszonyul olyan helyzetekhez, amikor teljesítenie kell, és saját teljesítményéről milyen visszajelzéseket kap másoktól. A hipotézisem szerint a teljesítményhez való hozzáállás tekintetében nincs különbség a kísérleti és kontrollcsoport között. Az első hipotézishez nyolc kérdést határoztam meg, melyek a következők:

11. Előfordult már, hogy hiába edzettél sokat, nem érezted az eredményét?
13. A sportban lendületesnek tartanak téged?
14. A versenyhelyzetek lelkesítenek téged?
20. Sportversenyen, amikor látod, hogy nem sok esélyed van az ellenféllel szemben, akkor is tovább próbálkozol?
30. Úgy érzed, a sportban eléred azt, amit akarsz?
37. Érezted már valaha, hogy sporttevékenységedben kiégtél?
39. Általában megtartod magadnak az érzéseidet, amikor a sporttevékenységedet igazságtalan kritika éri?
45. Szeretnél a mostanitól nagyobb sporteredményt elérni?
50. Bátran vállalsz kockázatot?

A kérdések egy esetben mutattak szignifikáns eltérést a csoportok között, az 50. kérdésnél $p = 0,011$, vagyis $p \leq 5\%$. A vallásos sportolók 73,2 %, a nem vallásos sportolók 48,4%-a vállalt bátran kockázatot. A többi esetben nem mutatható ki lényeges különbség a két csoport között (2. melléklet).

Ezek alapján elmondható, hogy az első hipotézis valósnak bizonyul, miszerint vallását aktívan megélő és a nem vallásos sportolók sportteljesítményhez való hozzáállásuk között nincs lényeges különbség. Az, hogy milyennek ítéli saját teljesítményét a sportoló és milyennek látja magát egy adott versenyszituációban, az mentes a világnézettől, hiszen ahhoz, hogy eredményt tudjon elérni, hasonló elszántság és rátermettség szükséges vallásos és nem vallásos sportolóknál egyaránt.

2. eredmény: Az ember akármennyire törekszik, soha nem könnyű az élete felett úrrá lennie, időnként pedig kifejezetten fájdalmas is lehet. Egy úszó, amikor érzi, hogy tüdeje szétrobban, szédül, izmai erőtlenné válnak, teljesen kimerül, ám hatalmas erőfeszítése közben olimpiát nyer, és ez lesz élete egyik legszebb pillanata. Hosszú távon a tökéletes élmények összeadódnak, és az lesz az ember érzése, hogy ura tud lenni életének, ösztöneinek, szükségleteinek, sőt tevékenyen részt tud venni irányításukban. Lényegében ez a boldogság, mert az embereket valójában nem az elégíti ki, ha szépek és gazdagok, hanem ha jól érzik magukat a bőrükben. Az élet legnagyobb minőségi mutatója az, hogy a személy milyen közel kerül kitűzött céljaihoz. Ám hatalmas probléma, ha valaki csak a dédelgetett célra összpontosít, és elfelejt a jelen pillanatban élni, mert eljátssza az esélyét, hogy elégedetten élhessen. A figyelem rendkívül fontos eszköz az élmények minőségének javításában. Amint

egy információ megzavarja a tudatot azzal, hogy veszélyezteti céljai elérését, belső rendetlenség alakul ki, vagyis pszichikai entrópia áll elő. Annyira legyengítheti az ént, hogy nem lesz képes semmire, és nem tűz ki újabb célokat. Ezért fontos a tudat feletti uralom. Az az ember, aki képtelen ellenállni alkoholnak, ételnek, szexnek, nem rendelkezik szabadon pszichikus energiájával, hanem ösztönei rángatják. Ezek a homeosztatikus élmények a testi szükségleteket bár kielégítik, de nem adnak lehetőséget a pszichikai fejlődésre, vagyis nem segítik elő az én komplexebbé válását. A pszichikai entrópiával ellentétes állapot az áramlat (flow), ami a tudat rendje. A flow az az élmény, amikor az ember teljes figyelmét a végzett tevékenységére tudja fordítani, és közben teljesítőképességének a maximumát tudja nyújtani. Az élmény után más lesz az ember, hatással lesz életére. Csíkszentmihályi Mihály hosszú interjúkra és kérdőívekre alapozza elméletét, amit több ezer kutatásában résztvevő személlyel készített. Alanyai a legkülönbözőbb életkorú, foglalkozású, nemzetiségű, társadalmi réteghez tartozó személyek voltak, így hegymászók, művészek, sportolók, sebészek, gyári munkások, nyugdíjasok, koreai, japán, ausztrál nemzetiségű emberek egyaránt. A megkérdezettek kivétel nélkül ugyanúgy írták le azt a momentumot, amikor kiteljesedettnek érzik életüket, és a legjobban élvezik azt a cselekedetet, amit csinálnak (Csíkszentmihályi 2010: 19- 77).

Ahhoz, hogy a sportoló mentálisan rendben legyen versenyein, és kiemelkedő sportteljesítményt tudjon nyújtani, mentális tréningre van szüksége, amit sportpszichológusok tudatosan irányítanak. Ám egy vallásos sportoló számára a hit és a vallásgyakorlás már önmagában egy igen erős egészségvédő tényező. Ehhez kapcsolódik az élet értelmének védő szerepe: aki értelmet talál saját életében, az kisebb mértékben van kitéve a stresszforrások ártalmas hatásainak. A vallásos emberek között a stresszkezelési módok is hatékonyabbak, így a káros szenvedélyek élvezetei is ritkábbak. A boldogságot vizsgálva kiderül, hogy a rendszeres vallásgyakorlók között 5-6 %-kal magasabb a magát boldognak tartó ember, mint a nem vallásosak között (Szigeti, 2013: 16).

Hipotézisem szerint a pozitív gondolkodás tekintetében kimutatható különbség a kísérleti és a kontrollcsoport között. A második hipotézis mellé nyolc kérdést rendeltem, melyek a következők:

- 17. Sportversenyek alatt általában teljesen a "jelen pillanatnak" tudod szentelni figyelmedet?*
- 21. Gyakran előfordul, hogy semmihez nincs erőd és kedved?*
- 25. Könnyen reagálsz, amikor valami váratlan dolog történik?*
- 26. Reggeli kelés után általában energikusan vágsz neki a napodnak?*
- 27. Át tudod venni az irányítást, amikor körülötted mindenki kétségbeesett?*

32. *A jövőddel kapcsolatban bizakodó vagy?*

36. *Általában sportversenyen a versenyzés közben teljesen ki tudod zárni gondolataidat?*

38. *Általában tele vagy életkedvvel és energiával?*

A válaszok egy esetben sem mutattak szignifikáns különbséget a kísérleti és kontrollcsoport között, ám tendenciaszinten több esetben is eltérnek egymástól. A 27. kérdésnél a vallását aktívan megélő sportolók 75,6%-a mondja, hogy váratlan esemény következtén nem esnek kétségbe, és kezükben tudják venni az irányítást, és 4,9%-uk nem találja fel magát ebben a helyzetben. A nem vallásos sportolóknál ezzel szemben kevesebb, 63,1% tudja felvállalni ezt a helyzetet és 7,4%-uk nem (3. melléklet).

A 38. kérdésre a vallásukat aktívan gyakorló sportolók 78%-a állítja, hogy általánosságban elmondható, hogy tele van életkedvvel és energiával és 0% mondta, hogy általában ez nem így van. A nem vallásos sportolóknál kevesebb, 59, 8 % állítja, hogy életkedv és energia jellemzi a mindennapjaiban, és magasabb, 9%, hogy az állítás nem igaz rá. A többi kérdésnél komolyabb tendenciakülönbséget nem lehetett kimutatni a százalékos arányokban (3. melléklet).

Ezek után az a következtetés vonható le, hogy a második hipotézis állítása nem igazolható a teszt alapján, hiszen a vizsgálati eredmény a pozitív gondolkodást illetően nem mutat ki számottevő különbséget a hitét aktívan megélő és a nem vallásos életmódot folytató sportolók között. Ennek oka az lehet, hogy önmagában a sport és testmozgás kellő célt és önbizalmat ad művelőjének, és a sportoló világnézettől függetlenül jól érzi magát bőrében.

3. eredmény: „Az érett személyiség tevékeny ura környezetének, személyisége bizonyos fokig egységes és képes arra, hogy pontosan észlelje mind a világot, mind önmagát.” Az a személyiség, akinél ezeket a tulajdonságokat tapasztaljuk, az megállja a helyét a világban, anélkül hogy környezetével szemben túlzó követeléseket támasztana.

Maslow vizsgálatai során a következő konzekvenciát alkotta meg az érett személyiség kapcsán: *a valóságot hatékonyabban észleli; elfogadó önmagával, másokkal és a természettel szemben; spontán; feladatközpontú; megtartja a kellő távolságot; független a kultúrától és a környezettől; képes állandóan új dolgokat befogadni; horizontjai végtelenek; szociálisan érző lény; mély, de szelektív társas kapcsolatokat él; jellemszerkezete demokratikus; etikai szilárdság jellemzi; ellenségességtől mentes humorérzéssel rendelkezik; alkotóképes (kreatív)* (Allport, 2000: 302).

Az *én* érzésének kiterjesztése lényeges kritériuma az érett személyiségnek. Amennyiben az ember csak az elsődleges szükségleteinek (evés, ivás, biztonság, sexualitás) a kielégítésén fáradozik, addig érdeklődése csakis önmagának a része, közelebb áll az állati, mint az emberi létezés szintjéhez. Az érettségnek a kritériuma előírja, hogy az ember legyen hivatott résztvevője valamely szociálisan fontos vállalkozásnak. Amikor az ember nem foglalkozik túl sokat saját énjével, akkor lehetőséget kap arra, hogy kiterjessze önmagáról alkotott fogalmának határait.

Az érett ember társas életében jelen van a meghittség és a részvétel. Ennek feltétele, hogy ne legyen terhére másoknak, ne gátoljon másokat, ne szűkítse le más emberek mozgásterét saját identitásának keresésében. Az állandó panaszkodás, bírálat, féltékenység, gúnyolódás megmérgezi a társas kapcsolatokat.

Az érett ember tud élni az önkontroll és az arányérzék eszközével. Amikor kifejezi meggyőződését vagy érzelmeit, akkor tekintettel van mások meggyőződésére és érzelmeire, és nem érzi fenyegetőnek a sajátjától eltérő meggyőződést. Az arányérzék nem egy elszigetelt személyi sajátosság. Akkor jön létre, amikor kifejlődik egy általánosan realiztikus világlátás, ha rendelkezik azokkal az integratív értékekkel, amelyek gátat szabnak az érzelmi késztetések kiadásának (Allport, 2000: 299- 314).

A hipotézisemben azt állítom, hogy a személyiség érettségét illetően eltérés mutatkozik a kísérleti és kontrollcsoport között. A harmadik hipotézis mellé 10 kérdést rendeltem, melyek a következők:

- 12. Általában életed nagy döntéseit előre megfontolod?*
- 15. Másoknak tett ígéreteidet mindig megtartod?*
- 16. Ügyelsz arra, hogy mindig pontosan érkezz a megbeszélt időpontokra?*
- 22. Minden előnyét és hátrányát végiggondolod döntéseidnek?*
- 24. Szavaid minden esetben megegyeznek cselekedeteiddel?*
- 29. Döntéseidben mások érdekeit is figyelembe veszed?*
- 33. Világnézetednek, hitbéli meggyőződésednek hangot mersz adni?*
- 40. Megmondod csapattársaidnak, ha véleményed szerint hibáznak?*
- 41. Jobbnak mutatod magadat, mint amilyen valójában vagy?*
- 44. Minden esetben felelősséget vállalsz cselekedeteidért?*

A válaszok elemzésénél egy esetben mutatott szignifikáns eltérést az eredmény. A 33. kérdésnél $p = 0,000$, vagyis $p \leq 5\%$. A hitüket aktívan megélő sportolók 78%-a állítja, hogy

világnézetét bátran felvállalja és megéli azt a mindennapjaiban, és nem volt olyan válaszadó közöttük, aki egyáltalán ne lenne elszánt ezen a ponton. A nem vallásos sportolóknál azonban 45,1% volt, aki hangot mer adni vallásos meggyőződéséről, vagyis, hogy nem hisz semmilyen természetfeletti erőben, és 23, 8%, aki nem tud eleget tenni ennek a feltételnek (4. melléklet).

Tendenciaszinten eltérés mutatkozott az asszertív kommunikáció feltételét illetően a 29. kérdésnél. A hitüket aktívan megélő sportolók 80,5 %-a figyelembe veszi mások érdekeit is, amikor döntést alkot valami fölött, és senki nem volt közöttük, aki ne tenne így. Ezzel szemben a nem vallásos sportolók kevesebb, mint 67,2%-a veszi figyelembe társai nézeteit is, és magasabb, 3,3% nem tesz eleget ennek a kritériumnak (4. melléklet).

A további tesztkérdésekre adott válaszok tekintetében elenyésző volt a különbség az eredmények kiértékelésénél. Ezek alapján azt a következtetést vonom le, hogy a harmadik hipotézis állítása sem valós, miszerint a hitét rendszeresen gyakorló sportoló és a nem vallásos sportoló személyiségi érettségét illetően komoly eltérés lenne. Ennek feltételezhető oka, hogy vallástól függetlenül minden ember alapvetően arra törekszik, hogy ne csak önmagát valósítsa meg, hanem másoknak is örömet tudjon szerezni tevékenységével. A keresztény hit is tanítja, hogy a Teremtő minden embernek adott „szívbe írott cselekedeteket”. Ennek jelentése, hogy nem kell ahhoz vallásosnak lenni, hogy tudják az emberek, hogy például az emberölés rossz cselekedet.

A **jártasság** és **érettség** kapcsolatát szemlélve az derül ki, hogy vannak mesterségüket kiválóan végző emberek, akik éretlenek, de az soha nem fordul elő, hogy egy érett személyből hiányozzon a feladatspecifikus jártasság, ügyesség (Allport, 2000: 313).

Ebből akár arra is következtethetünk, hogy a sportolói személyiséggel alapvetően együtt járnak az érett személyiség jellemzői, és ezáltal tudnak alkotni saját sportágukban. A vallásos hit adhat némi pluszt a sportolónak, hiszen az érettség kritériumainak való megfelelést az „isteni törvények” gyökerei megkövetelik, ám ez az erény nem kizárólag az ő hatalmuk alatt van.

ÖSSZEGZÉS

A vallás adhat előnyt a sportolónak mentális egészsége, felkészültsége fenntartásában, de ez nem azt jelenti, hogy a nem vallásos sportolók személyiségi jegyeikben alul maradnának tőlük. Az eredményekből látható, hogy a nem vallásos sportoló hasonló összeszedettséget birtokolhat spottevékenységében, valamint a pozitív gondolkodás, és a személyiségi érettség tekintetében is olyasféle erényeket tudhat magáénak, mint az

istenkapcsolatát aktívan megélő sportoló. Az eltérés a két csoport között egyértelműen másban keresendő. Az nem kérdés, hogy az életfilozófiát tekintve hatalmas szakadék van a két tábor között. Az egyik úgy gondolja, hogy mindig van Valaki, aki mellette van, aki bár misztikus magasságban van, mégis kommunikál vele. A vallásos embernek a gondviselésben vetett hite végtelen biztonságot ad mindennapjaiban. A másik tábor számára azonban ez a biztonság nincs meg, újra és újra szembesülnie kell, hogy az ember véges, és hatalmas felfelé ívelő karriernek dőlhetnek semmibe pillanatok alatt, mert az ember nem korlátlan ura saját magának. Ezzel a ténnyel való szembesülés hatalmas frusztrációt jelenthet a sportoló számára. A két tábor közötti különbséget feltételezhetően inkább a biztonságérzet meglétében vagy hiányában kell keresni.

IRODALOMJEGYZÉK

- Allport, Gordon W. (2000): *A személyiség alakulása*, Kairosz Kiadó, Budapest 2000.
- Balogh László (2011): *Áttörés szükségessége a mentális fejlesztés területén- Mentális fejlesztés, mint kulcs ppt*. SZTE- JGYPK TSTI, Budapest
- Csepregi Botond (2013): *A mozgás rugói*, HVG extra,3, 84-86..
- Csikszentmihályi Mihály (2010): *Flow a tökéletes élmény pszichológiája*, Akadémiai Kiadó, Budapest
- Eliade, Mircea (2009): *A szent és profán*, Európa Kiadó, Budapest
- László Péter (2014): *Labdarúgás és vallás. Néhány elméleti szempont*, Keresztény Magvető, 1, 49- 64.
- Nádori László: *Az edzés elmélete és módszertana*, Magyar Testnevelési Egyetem, Budapest 1991.
- Rátkai Balázs (2014): *Örömfoci a békéért*, Új ember katolikus hetilap, 37, 5.
- SZHF (1995): *Valláslélektan*, Szegedi Hittudományi Főiskola jegyzete, Szeged 1995.
- Szigeti Ildikó (2013): *Bizom a pozitív erőkből*, HVG extra Pszichológia, 3, 14-17.

(1) Rosdy Pál (2004): *Olimpia- keresztény szemmel*

http://ujember.hu/index.php?option=com_k2&view=item&id=19609:olimpiakereszt%C3%A9nyszemmel Utolsó letöltés: 2014-11-09 18:27

(2) KIDS (2014): *Katolikus Iskolák Diák Sportszövetsége*, Budapest
http://www.kids.hu/?page_id=33 Utolsó letöltés: 2014-11-09 12:45

- (3) M. B.: *Kaká Jézushoz tartozik*, Mindennapi- a közéleti portál, 2011. április 11. <http://mindennapi.hu/cikk/sport/kaka-jezushoz-tartozik/2011-04-24/2818> Utolsó letöltés: 2014-11-09 11:50
- (4) IJSHOF- International Jewish Sport Hall of Fame (2014): *The Maccabiah Games*, Netanya, Israel http://www.jewishsports.net/the_maccabiah_games.htm Utolsó letöltés: 2014-11-09 14:10
- (5) Györfi János (2010): *Tradicionizmus és modernizmus lehetséges sportvonatkozásai* <http://www.inco.hu/inco14/transzc/cikk4h.htm> Utolsó letöltés: 2014-11-09 13:20
- (6) B. A. (2011): *Katolikus és protestáns vallásháború a futballpályán*, Mindennapi- a közéleti portál, 2011. november 26. <http://mindennapi.hu/cikk/sport/katolikus-protestans-vallashaboru-a-futballpalyan/2011-01-26/1287> Utolsó letöltés: 2014-11-09 12:25
- (7) Patricia Liddell- Russel (2014): *The Erik Liddell Centre*, 2014 <http://www.ericliddell.org/ericliddell/home> Utolsó letöltés: 2014-11-09 14:22

**NYILATKOZAT A PÁLYÁZÓ EGYÉNI HOZZÁJÁRULÁSÁRÓL A PÁLYAMŰBEN
LEÍRT EREDMÉNYEKHEZ**

A dolgozatban bemutatott eredmények teljes egészében a saját kutatási eredményeim.

Olasz Csaba

Aláírás

MELLÉKLET

1. melléklet

Kérdőív

1. rész:

1. A válaszadó neve 2. Nemzetisége 3. Általad művelt sportág 4. Milyen szinten műveled az adott sportot? *amatőr sportoló, hivatásos sportoló* 5. Melyik felekezet tagja vagy? *római katolikus, görög katolikus, ortodox, evangélikus, református, baptista, adventista, zsidó, muzulmán, hindu, buddhista, ateista- Isten létezését elutasítom, egyéb* 6. Milyen rendszeresen veszel részt vallásos szertartásokon? *minden nap, hetente többször, hetente egyszer, havonta, évente egyszer- kétszer, soha* 7. Milyen gyakran imádkozol? *naponta többször, napi egyszer, csak szorult helyzetekben, soha, egyéb* 8. Szoktál- e elmélkedni "filozofálni"? *igen- nem* 9. Egy sportbeli megmérettetés sikertelensége esetén kit hibáztatsz általában? *saját magamat, csapattársakat, Istent, senkit, egyéb* 10. Az alább felsoroltak közül melyik az a tényező, amely sportolói pályafutásodat leginkább befolyásolja? *pénz, siker, közösség, elismerés, győzelem, időeredmény, teljesítmény, versenyzés öröme, sporttevékenység élvezete, megküzdés a versenyszituációval, egyéb*

2. rész: Válaszolj minden kérdésre "igen"; "talán" vagy "nem" válasszal. A kérdőívben nincsenek beugratós kérdések, és a kérdések egyike sem "hibás" vagy "helyes". Kérlek, hogy gyorsan dolgozz, és ne gondolkodj túl hosszú ideig, hogy mit is jelent szó szerint a kérdés.

11. Előfordult már, hogy hiába edzettél sokat nem érezted az eredményét? 12. Általában életed nagy döntéseit előre megfontolod? 13. A sportban lendületesen tartanak téged? 14. A versenyhelyzetek lelkesítenek téged? 15. Másoknak tett ígéreteidet mindig megtartod? 16. Ügyelsz arra, hogy mindig pontosan érkezz a megbeszélt időpontokra? 17. Sportversenyek alatt általában teljesen a "jelen pillanatnak" tudod szentelni figyelmedet? 18. Általában sikeresnek érzed magad sportágad művelésében? 19. Könnyen kijössz a sodrodból, ha nem mennek simán a dolgok? 20. Sportversenyen, amikor látod, hogy nem sok esélyed van az ellenféllel szemben, akkor is tovább próbálkozol? 21. Gyakran előfordul, hogy semmihez nincs erőd és kedved? 22. Minden előnyét és hátrányát végiggondolod döntéseidnek? 23. Babonásnak tartod magad? 24. Szavaid minden esetben megegyeznek cselekedeteiddel? 25. Könnyen reagálsz, amikor valami váratlan dolog történik? 26. Reggeli kelés után általában energikusan vágysz neki a napodnak? 27. Át tudod venni az irányítást, amikor körülötted mindenki kétségbeesett? 28. Hiszed, hogy a jó emberek végül elnyerik méltó jutalmukat? 29. Döntéseidben mások érdekeit is figyelembe veszed? 30. Úgy érzed a sportban eléred azt, amit akarsz? 31. Lobbanékony embernek tartod magadat? 32. A jövőddel kapcsolatban bizakodó vagy? 33. Világnézetednek, hitbéli meggyőződésednek hangot mersz adni? 34. Zavar, ha várnod kell valakire? 35. Fontosnak tartod a hálaadást egy- egy sikeres sportszereplés után? 36. Általában sportversenyen a versenyzés közben teljesen ki tudod zárni gondolataidat? 37. Érezted már valaha, hogy sporttevékenységedben kiégtél? 38. Általában tele vagy életkedvvel és energiával? 39. Általában megtartod magadnak az érzéseidet, amikor a sporttevékenységedet igazságtalan kritika éri? 40. Megmondod csapattársaidnak, ha véleményed szerint hibáznak? 41. Jobbnak mutatod magadat, mint amilyen valójában vagy? 42. Fontos, hogy az emberek szeressenek téged? 43. Szereted a csendet? 44. Minden esetben felelősséget vállalsz cselekedeteidért? 45. Szeretnél a mostanitól nagyobb sporteredményt elérni? 46. Sportversenyen igazságtalan ítélet esetén általában nem fogod vissza indulataidat? 47. Általában gyorsan kifejezed haragodat? 48. Sportban elért sikereidet teljesen magad erejének tulajdonítod? 49. Szeretsz középpontban lenni? 50. Bátran vállalsz kockázatot?

3. rész: A következő kérdések közvetlenül a ténylegesen megélt hitet célozzák meg. Minden egyes kérdés után van lehetőség véleményed bővebben is kifejtetni!

51. A végzett sportodhoz való tehetségedet leginkább minek tulajdonítod? *genetika, neveltetés, szerencse, saját akarat (önerő), Istentől kapott „adomány”, egyéb* 52. Érezted már valaha sporttevékenységed közben, hogy saját erődből képtelen lennél véghezvinni? *igen- nem* 53. Van- e olyan "rítus", amit sportversenyeid előtt/ alatt mindenképpen elvégzel? *igen- nem* 54. Hiszel abban, hogy ezt a világot "Valaki" megteremtette? *igen- nem* 55. Hiszel abban, hogy te nem "véletlen" folytán születél ebbe a világba, hanem életednek fontos célja van? *igen- nem* 56. Hiszel abban, hogy "Valaki" kísért téged utadon? *igen- nem* 57. Mindennapjaidban fontosnak tartod hited megélését? *igen- nem* 58. Fontosnak tartod lelked ápolását? *igen- nem* 59. Mi jut eszedbe "Isten nevének" hallatán?

2. melléklet

1. táblázat: Az első hipotézis kutatási eredményei

vallásos: 41 fő (25%) nem vallásos: 122 fő (75%)

kérd. szám/válaszok	Igen fő (%)	Nem fő (%)	Talán fő (%)	p
11.				0,174
vallásos	24 (58,5%)	10 (24,4%)	7 (17,1%)	
nem vallásos	81 (66,4%)	15 (12,3)	26 (21,3%)	
13.				0,716
vallásos	29 (70,7%)	2 (4,9%)	10 (24,4%)	
nem vallásos	86 (70,5)	3 (2,5%)	33 (27,0%)	
14.				0,510
vallásos	36 (87,8%)	2 (4,9%)	3 (7,3%)	
nem vallásos	98 (80,3%)	7 (5,7%)	17 (13,9%)	
20.				0,888
vallásos	36 (87,8%)	1 (2,4%)	4 (9,8%)	
nem vallásos	110 (90,2 %)	3 (2,5%)	9 (7,4%)	
30.				0,971
vallásos	17 (41,5%)	9 (22,0%)	15 (36,5%)	
nem vallásos	49 (40,2%)	29 (23,8%)	44 (36,1%)	
37.				0,601
vallásos	18 (43,9%)	17 (41,5%)	36 (14,6%)	
nem vallásos	61 (50,0%)	40 (32,8%)	21 (17,2%)	
39.				0,370
vallásos	8 (19,5%)	18 (43,9%)	15 (36,6%)	
nem vallásos	37 (30,3%)	50 (41,0%)	35 (28,7%)	
45.				0,180
vallásos	32 (78,0%)	3 (7,3%)	6 (14,6%)	
nem vallásos	97 (79,5%)	17(13,9%)	8 (6,6%)	
50.				0,011
vallásos	30 (73,2%)	6 (14,6%)	5 (12,2%)	
nem vallásos	59 (48,4%)	20 (16,4%)	43 (35,2%)	

3. melléklet

2. táblázat: A második hipotézis kutatási eredményei

vallásos: 41 fő (25%) nem vallásos: 122 fő (75%)

kérd. szám/válaszok	Igen fő (%)	Nem fő (%)	Talán fő (%)	p
17.				0,597
vallásos	27 (65,9%)	5 (12,2%)	9 (22,0%)	
nem vallásos	88 (72,1%)	9 (7,4%)	25 (20,5%)	
21.				0,201
vallásos	9 (22,0%)	22 (53,7%)	10 (24,4%)	
nem vallásos	36 (29,5%)	46 (37,7%)	40 (32,8%)	
25.				0,681
vallásos	23 (56,1%)	5 (12,2%)	13 (31,7%)	
nem vallásos	59 (48,4%)	19 (15,6%)	44 (36,1%)	
26.				0,296
vallásos	14 (34,1%)	10 (24,4%)	17 (41,5%)	
nem vallásos	47 (38,5%)	40 (32,8%)	35 (28,7%)	
27.				0,342
vallásos	31 (75,6%)	2 (4,9%)	8 (19,5%)	
nem vallásos	77 (63,1%)	9 (7,4%)	36 (29,5%)	
32.				0,654
vallásos	34 (82,9%)	0 (0%)	7 (17,0%)	
nem vallásos	96 (78,7%)	2 (1,6%)	24 (19,7%)	
36.				0,513
vallásos	26 (63,4%)	6 (14,6%)	9 (22,0%)	
nem vallásos	77 (63,1%)	11 (9,0%)	34 (27,9%)	
38.				0,116
vallásos	29 (70,7%)	0 (0%)	12 (29,3%)	
nem vallásos	73 (59,8%)	11 (9,0%)	38 (31,1%)	

4. melléklet

3. táblázat: A harmadik hipotézis kutatási eredményei

vallásos: 41 fő (25%) nem vallásos: 122 fő (75%)

kérd. szám/válaszok	Igen fő (%)	Nem fő (%)	Talán fő (%)	p
12.				0,603
vallásos	32 (73,8%)	3 (7,3%)	6 (14,6%)	
nem vallásos	90 (43,8%)	16 (13,1%)	16 (13,1%)	
15.				0,568
vallásos	26 (63,4%)	2 (4,9%)	13 (31,7%)	
nem vallásos	80 (65,6%)	11 (9,0%)	31 (25,4%)	

16.				0,978
vallásos	32 (78,0%)	3(7,3%)	6 (14,6%)	
nem vallásos	97 (79,5%)	8 (6,6%)	17 (13,9%)	
22.				0,433
vallásos	19 (46,3%)	11 (26,8%)	11 (26,8%)	
nem vallásos	46 (37,7%)	30 (24,6%)	46 (37,7%)	
24.				0,664
vallásos	12 (29,3%)	7 (17,1%)	22 (53,7%)	
nem vallásos	34 (27,9%)	29 (23,8%)	59 (48,4%)	
29.				0,197
vallásos	33 (80,5%)	0 (0%)	8 (19,5%)	
nem vallásos	82 (67,2%)	4 (3,3%)	36 (29,5%)	
33.				0,000
vallásos	32 (78,0%)	0 (0%)	9 (22,0%)	
nem vallásos	55 (45,1%)	29 (23,8%)	38 (31,1%)	
40.				0,537
vallásos	21 (51,2%)	5 (12,2%)	15 (36,6%)	
nem vallásos	68 (55,7%)	20 (16,4%)	34 (27,9%)	
41.				0,740
vallásos	7 (17,1%)	24 (58,5%)	10 (24,4%)	
nem vallásos				
44.				0,895
vallásos	30 (73,2%)	2 (4,9%)	9 (22,0%)	
nem vallásos	91 (74,6%)	4 (3,3%)	27 (22,1%)	